

og ikke mindst forholdene til de spanske piger. Hans livlige skildring bekræfter DKPs rolle ved rekrutteringen og kommunisternes store indflydelse i Spanien. Forfatteren var selv DKP-medlem til 1956, men bogen viser, at han dengang ikke var en særligt ortodoks kommunist, og at han åbenbart forlod Spanien i utilfredshed med de russiske rådgiveres holdning. Han skriver selv, at teori ikke var hans stærke side, og de indviklede politiske forhold i det Spanien synes først langsomt og ufuldkomment at være gået op for den arbejdsløse bager. En udmærket, meget kort historisk indledning ved Henrik Scriver sætter den anekdotiske fortælling ind i en større ramme.

Kay Lundgreen-Nielsen

Samråd i kristid. Protokoll från den nordiska arbetarrörelsens samarbetskommitté 1932–1946. Utgivna genom KRISTER WAHLBÄCK och KERSTI BLIDBERG. Kungl. Samfundet för utgivande af handskrifter rörande Skandinaviens historia. Handlingar del 12. Stockholm, 1986. 363 s.

Samarbejdet mellem de nordiske socialdemokratiske arbejderbevægelser i tiden før og efter 2. verdenskrig har i det sidste årti været genstand for stigende interesse. Fra svensk side har man metodisk forsket i Sveriges politiske historie i årene før og under krigen, og i Vesttyskland har man interesseret sig for genskabelsen og integreringen af det tyske socialdemokrati i tysk og europæisk politik i efterkrigstiden. Interessen for det nordiske samarbejde skyldes, at de socialdemokratiske partier bevidst stræbte mod at fremtræde for omverdenen med en koordineret politik. De relativt store, velfungerende og regeringsbærende nordiske partier fik gennem denne fællesoptræden indflydelse på Socialistisk Internationales stillingtagen til f.eks. fascisme-problemet i førkrigsperioden og den tyske rekonstruktion i efterkrigstiden. Udefra oplevede man Norden som et homogent kulturelt og politisk område der i en vis udstrækning blev forbilledligt, og det gav lydørhed og indflydelse.

Kersti Blidberg fremlagde i 1984 sin disputats om den nordiske socialdemokratiske arbejderbevægelses samarbejde i perioden 1931–1945, og fik her nuanceret forestillingen om de fælles nordiske interesser en del (se min anm. i HT 1986 s. 218. I forsættelse af arbejdet med disputatsen publiceres nu de referater fra den nordiske samarbejdskomité's sessioner 1932–1946, der er en væsentlig del af grundmaterialet i Blidbergs afhandling. Protokollerne, der er aftrykt i deres helhed, er ret detaljerede. De afslører tydeligt den dualisme, som socialdemokraterne oplevede over for internationale problemer, når de befandt sig i spændingsfeltet mellem ideologi og »ansvarlig« varetagelse af nationale særinteresser.

Kun en mindre del af det meget store bilagsmateriale af rapporter og redegørelser om specielle problemer er aftrykt, fordi mængden har sat grænser. Disse til tider ret omfattende redegørelser om politiske, økonomiske og sociale spørgsmål kan ellers være meget givende til belysning af forhold og holdninger i de enkelte lande. Protokollerne er bevaret i de socialdemokratiske arbejderbevægelses arkiver i Norden. I Danmark findes materialet næsten i sin helhed i Socialdemokratiets og L.O.s arkiver på Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv i København. Her vil man i øvrigt også kunne finde et omfattende og

interessant baggrundsmateriale for forberedelsen af de sessioner, hvor det danske socialdemokrati varetog sekretariatsfunktionen.

Udgivelsen er forsynet med personliste og forkortelsesliste, men et egentligt noteapparat mangler.

Mogens Nielsen

SVEND CEDERGREEN BECH og AXEL BOLVIG: Anden verdenskrig i billeder. Kbh., Gyldendal, 1985. 190 s.

Bogen er en veldisponeret oversigt over anden verdenskrigs forskellige krigsskuepladser, 10 afsnit på hvert omkring 20 sider. Hvert afsnit indledes med en kort og klar, læseværdig redegørelse for strategi, krigsførelse og politik. Omkring 300 udvalgte fotos er gengivet, med deres øjeblikksindtryk, ofte af et drama. Korte tekster uddyber forståelsen af den situation, de er udtryk for. Der gøres ofte opmærksom på samtidens brug af billedet som propaganda. 40 års afstand giver mulighed for at unddrage sig også den allierede propaganda.

Forfatterne ønsker, at denne koncentrerede anden verdenskrigs historie skal give et indtryk af krigens bestialitet og absurditet, fra Spanien til Hiroshima. Et gennemgående motiv er civilbefolkningernes lidelser, men det ses, hvordan krigens gru også ramte soldaterne. Et andet motiv er de tyske og japanske raceforfølgelser. Billedernes lige-på-og-hård-virkning har inspireret til at se bort fra de mange forbehold og nuancer. Hensynsløs terror mod civile hørte også med til britisk og amerikansk krigsførelse. Sammen med de anklagede i Nürnberg og muselmanen fra Ebeneze-KZ-lejren i Østrig vises Dredsden efter luftbombardementet 14. februar 1945. Man må dog studse over, at ordene i Casablancakonferencens slutkommuniké om aksemagternes betingelsesløse kapitulation betegnes som en uheldig sætning, og en linje i epilogen s. 179: »Krigen løste næppe nogen af de problemer, der har været medvirkende til dens udbrud«, forekommer kynisk. De ufattelige ofre var dog ikke forgæves. Blev det nazistiske voldsstyre ikke overvundet? Betingelsesløst.

Det synes at være hensigten, at denne oversigt skal være i brede træk all round. Derfor er det rimeligt at påpege nogle mangler. I indledningerne savnes totalt kampen om de hemmelige koder, specielt englændernes ULTRA, som havde umådelig betydning for de vestallieredes krigsførelse allerede fra Dunkerque. Både i tekst og billeder savnes også den fjerde våbenart: Russiske partisaner er med, men ikke de vest- og østeuropæiske modstandsbevægelser. – Endelig: i en bog for et dansk publikum burde det fremgå, at også danske deltog i anden verdenskrig. Der er den kendte ensomme vejviser ved Åbenrå den 9. april. Ellers var det øjensynlig ikke vores krig. Foruden modstandsbevægelsen kunne 5–6000 søfolk i allieret tjeneste, bl.a. på Nordatlanten og under invasionen i Normandiet, være omtalt, og der er også billeder at få.

Til sidst bringes en billedfortegnelse med angivelse af proveniens, men ingen andre registre. Ingen litteraturliste, ej heller over andre billedværker (f.eks. den store Time-Life serie).

Christian Tortzen